

AARDRIJKSKUNDE

1.1 WAAROM KANTELT HET ECONOMISCH WERELDBEELD?

Goederenproductie op drift

Er worden steeds minder industrie goederen gemaakt in westerse landen, tegelijkertijd stijgt het aantal BRICS landen (Brazilië, Rusland, India, China en zuid-afrika). BRICS-landen zijn landen die na het jaar 2000 een economische groei hebben gemaakt. Het zijn vooral de mno's (multinationale ondernemingen, zoals: nike, adidas en coca-cola) die zorgen voor deze verschuiving. Dat doen ze om twee redenen:

- Westerse mno's verplaatsen hun maakindustrie naar lageloonlanden. Dat doen ze omdat het daar goedkoper is om spullen te maken omdat het personeel daar bijvoorbeeld minder betaald krijgt.
- De BRICS-landen vormen een interessante afzetmarkt (De afzetmarkt is de markt waarop goederen of diensten van een bedrijf worden verkocht). de koopkracht dus neem toe. (Koopkracht geeft aan hoeveel een gemiddeld huishouden kan kopen)

Handelspatronen verschuiven

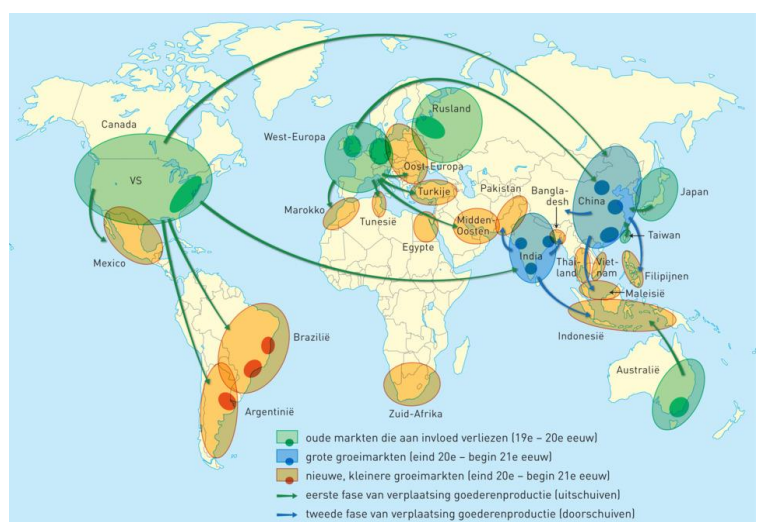
Na 1980 verschuift er een groot gedeelte van de wereldhandel van de centrumlanden naar de periferie en de semiperiferie (BRICS-landen). Er worden daar veel goederen gemaakt voor de westerse landen. Daarnaast is de omvang van de wereldhandel groter geworden. Dat komt doordat:

- De productieketen is opgedeeld. dat betekent dus dat een bijvoorbeeld een auto uit veel verschillende onderdelen uit veel verschillende landen bestaat. Elk onderdeel wordt gemaakt in het land waar dat het goedkoopste kan. hierdoor komt er meer handel en transport.
- Het transport van goederen is goedkoper en sneller geworden. De voornamelijkste reden hiervoor is de komst van de container. Het snelle vervoer plus de moderne communicatietechnologie zorgt voor het just-in-time principe. Het just-in-time principe zorgt ervoor dat goederen precies op tijd worden aangeleverd. hierdoor is er minder voorraad en dure opslag nodig.
- Handelsgrenzen verdwijnen steeds meer. Dit stimuleert de wereldhandel. De WTO (wereldhandelsorganisatie) wil het internationale grensverkeer versoepelen en is tegen het afschermen van binnenlandse markt.

Helaas gebeurt het afschermen van binnenlandse markt steeds vaker. Zo legt de VS importheffingen op goederen uit vooral China om de maakindustrie van de VS te beschermen. China reageert dan weer met dezelfde maatregel tegen Amerikaanse import. Zo'n conflict wordt een handelsoorlog genoemd. De vraag is alleen of een handelsoorlog een verdere globalisering zal afremmen.

Global Shift

Centrumlanden zijn nog steeds de belangrijkste landen voor de wereldeconomie. Zij hebben namelijk een grote voorsprong op het gebied van het ontwikkelen en produceren van hoogwaardige producten en diensten. Maar de machtsverhoudingen zijn wel veranderd China en andere opkomende landen beslissen nu ook volop mee. Het economisch zwaartepunt verschuift dus dat wordt ook wel de global shift genoemd. Op het plaatje hiernaast zie je dat we (wellicht) op weg zijn naar een multipolaire wereldeconomie. Dat is een economie waarbij op meerdere plaatsen in de wereld belangrijke economische kerngebieden liggen

1.2 ONTWIKKELING VAN DE WERELDECONOMIE

Koloniale verhoudingen (1500-1945)

in de 16e eeuw besluiten handelaren en missionarissen naar de nieuwe gebieden te gaan: Afrika, Amerika en Azië. Die gebieden hadden toen nog vrijwel geen contact met de buitenwereld gehad en raakten verbonden met Europa. Daarin zijn 2 periodes te onderscheiden:

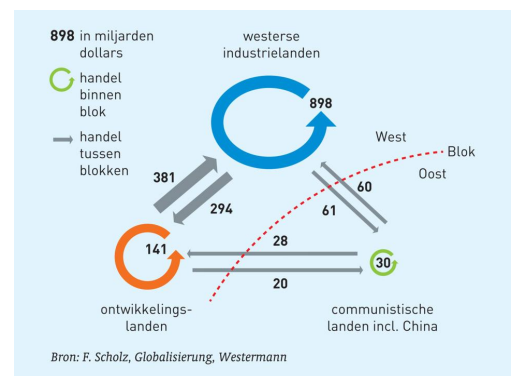
- 1500-1800: de fase van het Handelskolonialisme. Hierbij worden grondstoffen zoals katoen, zilver en suiker naar Europa vervoerd. Ook worden er plantages aangelegd in onder andere Amerika waarin slaven (die uit Afrika zijn gehaald) het werk doen.
- 1800-1950: de fase van het Industrieel kolonialisme. Hierbij stichten Europese moederlanden koloniën die ze zelf besturen. Ook wordt het belangrijk dat de Europese landen verzekerd zijn van de aanvoer van grondstoffen en het is belangrijk dat ze een afzetmarkt hebben voor hun industrieproducten.

Door de industrialisatie neemt de wereldhandel toe, maar de handelsstromen verlopen steeds meer binnen en koloniale rijk. Tegelijkertijd wordt de rol van Europese moederlanden steeds belangrijker.

Op weg naar onafhankelijkheid (1945-1990)

De afloop van de Tweede Wereldoorlog levert twee belangrijke veranderingen op in wereldorde:

- De koloniën worden al gauw onafhankelijk. Dit wordt ook wel dekolonisatie genoemd. (niet alle banden met het oude moederland worden doorgesneden)
- De wereld wordt opnieuw ingedeeld. Er ontstaan drie blokken. Westerse industrielanden, communistische landen, ontwikkelingslanden. De westerse en communistische landen staan recht tegenover elkaar. Door dreiging van een atoomoorlog durven de landen elkaar niet rechtstreeks aan te vallen. Deze periode wordt ook wel de Koude Oorlog genoemd. Elk blok probeert zijn invloed in de wereld te vergroten te proberen dit met name in het derde blok, de ontwikkelingslanden. De wereld is wel overzichtelijk in die tijd, want de westerse en communistische landen drijven vooral handel in hun eigen machtsblok. De ontwikkelingslanden richten zich op een van de twee andere blokken. (plaatje hiernaast)

Vrijhandel verandert de wereld (na 1990)

Als de Sovjet Unie in 1990 valt wordt de wereldeconomie opnieuw opgeschud. De vrije markteconomie wordt het belangrijkste in het economisch systeem. Dat is een economie waarbij de inzet van productiemiddelen volledig wordt gebaseerd op de vraag en aanbod. Een vrijemarkteconomie groeit het beste in een wereld zonder handelsgrenzen (ook wel vrijhandel genoemd). Dat heeft namelijk een paar voordelen:

- Een land kan zich specialiseren. Landen kunnen zich dan specialiseren in de productie van die goederen of diensten die dat land het best of goedkoopst kan produceren.
- Bedrijven hebben toegang tot buitenlandse afzetmarkten. Zo kunnen ze internationaal bekend worden omdat ze hun goederen/diensten op meerdere plekken kunnen verkopen.

1.3 ONTWIKKELING IN VERSCHILLENDE SNELHEDEN

Arm en Rijk

Sommige landen zijn arm en andere weer rijk. Dat kan aan verschillende oorzaken liggen, binnen en buitenlands. Ook kan het zijn dat er bijvoorbeeld veel negatieve factoren samenvallen.

Interne oorzaken

dit zijn oorzaken waar het land vaak iets aan kan doen en binnen het land ligt. Hierin zijn verschillende categorieën.

Natuurlijke oorzaken:

- De ontwikkelingskansen. De kansen van een land worden vergroot door de natuurlijke hulpbronnen (voldoende neerslag, vruchtbaar en niet te bergachtig)
- De ligging. Het beste is als een land aan zee ligt en dus niet landlocked (een land is landlocked als het zit opgesloten tussen andere landen en er dus geen vrije toegang is op zee)

Menselijke oorzaken:

- Het politiek systeem. Arme landen hebben vaak weinig of geen democratie, er is een hoge mate van corruptie en er is vaak sprake van vriendjespolitiek. Terwijl in rijke landen er vaak een democratisch bestuur is, de privébezittingen worden beschermd door de staat (stelen komt minder voor) en de basisvoorzieningen worden verzorgd.
- De bevolkingsgroei en de leeftijdsopbouw. In rijke landen is er vergrijzing (de mensen blijven daar dus lang leven). In arme landen is er juist weer een hoog geboortecijfer er worden veel kinderen geboren maar vanwege slechte omstandigheden blijven de meeste niet lang leven.
- De regionale ongelijkheid. Dit kan ervoor zorgen dat niet elk gebied zich in dezelfde maat ontwikkelt. Deze ongelijkheid kan je uitdrukken met behulp van de gini coëfficiënt. 0 is volledige gelijkheid en 1 totale ongelijkheid.

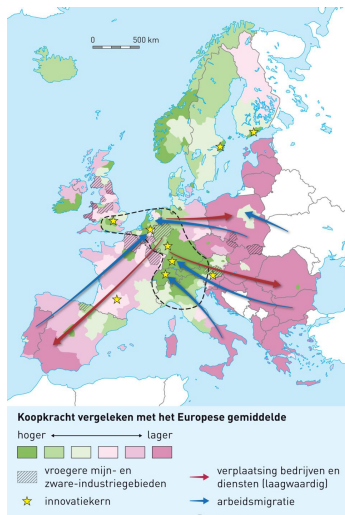
Externe oorzaken

Dit zijn oorzaken waar die buiten het land zitten. hier kan het land vaak weinig aan doen.

Een paar oorzaken hiervan kunnen zijn:

- Een koloniaal verleden. Veel arme landen zijn exploitatiekolonien geweest. Dat betekent dat die echt werden gebruikt voor het maken van winst en dat er toen der tijd niet op de economische ontwikkeling is gefocust. het tegenovergestelde hiervan zijn vestigingskoloniën (zoals de VS of Australië). Hier vestigden zich ook kolonisten maar zij bouwden het land juist op. Deze landen behoren nu tot de rijke landen in de wereld.
- Rol van een land in de wereldeconomie. Sinds de globalisering investeren de mno's in bepaalde landen. of ze investeren hangt af van een paar dingen
 - De ligging (bereikbaarheid)
 - Economische factoren (Loon-en opleidingsniveau en de omvang afzetmarkt)
 - Politieke factoren (Betrouwbare overheid, rust en belastingvoordelen).

Landen in (semi)periferie zijn dus niet aantrekkelijk voor buitenlandse investeerders en moeten zich op eigen kracht ontwikkelen en dat is niet eenvoudig.

1.4 EUROPA: WINNAARS EN VERLIEZERS

Verschillen in Europa

De welvaart is in Europa niet gelijk verdeeld, vooral oost en zuid europa lopen achter op economisch gebied. Dat is ook te zien op de kaart hiernaast. Na 1990 komen veel Europese industrie gebieden in de problemen. Dit geldt vooral voor de oude industriegebieden met veel zware industrie (ijzer, staal en scheepsbouw). Of met veel arbeidsintensieve bedrijven, dat zijn bedrijven die bijvoorbeeld kleding of schoenen maken. De grootste reden hiervoor is de concurrentie uit de lagelonenlanden. Die landen moeten op zoek naar een nieuwe economische basis dat wordt ook wel herstructurering genoemd.

Ruhrgebied: van grijs naar groen

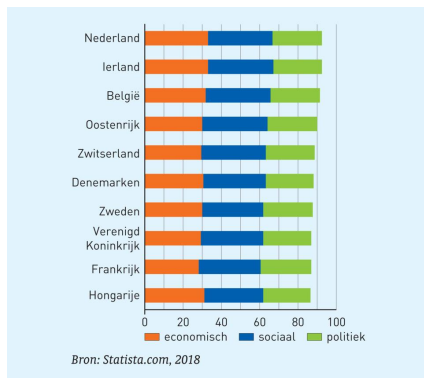
In 30 jaar verdwijnt een groot deel van de industriële basis (industrialisatie). Dat komt omdat er bijna geen vraag meer is naar steenkool en staal en door de concurrentie uit lagelonenlanden. Het Ruhrgebied moet omschakelen en dat is niet eenvoudig, wel heeft de regio een paar gunstige factoren:

- Vormt een grote afzetmarkt (dichtbevolkt en relatief welvarend)
- Prima bereikbaar (belangrijke autowegen en spoorlijnen doorsnijden het Ruhrgebied)
- Vooral Technisch goed geschoolde beroepsbevolking.

Zuid-Duitsland, meer dan beieren alleen

Lange tijd was Zuid-Duitsland een sterk agrarisch, arm gebied. Nu is deze regio het trekpaard van de Duitse en Europese economie. Hier vind je een hoge concentratie aan hoogwaardige, kapitaalintensieve industrieën (bron 25). Dat zijn bedrijven waarin bij de productie veel kapitaal wordt gebruikt. Ze zijn sterk op de export gericht (EU, China, VS). Er zitten daar veel verschillende bedrijven dicht bij elkaar en hebben daar voordeel bij. Dat heet ook wel agglomeratievoordeel. Hoewel het in dat gebied heel goed gaat, zijn er nog een paar uitdagingen voor hun:

- Elektriciteit gebruiken als energiebron in plaats van fossiele brandstof
- Hoogopgeleide werknemers blijven vinden

1.5 NEDERLAND: WINNAARS EN VERLIEZERS

Positie in de wereld

Nederland had in 2018 de meest open economie ooit. De mate van mondiale verbondenheid (connectie met de buitenwereld) lees je af aan de globaliseringsindex. Als je op deze lijst hoog scoort betekent het dat je internationaal sterk bent op bepaalde gebieden (zie plaatje links). Onze industrie levert daar niet zo'n grote bijdrage aan. Vanaf de jaren zeventig gaat veel industriële werkgelegenheid verloren. Net als in andere rijke landen vertrekt het laagwaardige productiewerk (kleding, schoenen), later gevolgd door meer hoogwaardige arbeid en ook diensten. Dit wordt ook wel outsourcing genoemd.

Eindhoven, de slimste

De regio Eindhoven staat ook wel bekend als de slimste regio in de wereld. De basis wordt gevormd door brainport, dat betekent dat het dus hoort tot de kenniseconomie met een hoge dichtheid met onder andere aan hightech bedrijven, universiteiten en onderzoeksinstituten. Onder andere ASML, DAF en Philips zijn daar. De gunstige vestigingsfactoren voor dit soort bedrijven zijn:

- Er zijn ook andere bedrijven die elkaar kunnen aanvullen en ondersteunen.
- Er is een goed opgeleide beroepsbevolking
- Het is dichtbij interessante afzetmarkten. zo wonen er in een straal van 150 km 40 miljoen mensen met een bovengemiddeld inkomen.

ASML in Veldhoven is een van de belangrijkste bedrijven in deze technologieregio. Deze grootste chipmachinefabrikant ter wereld is sterk op het buitenland gericht. Er werken mensen uit 80 verschillende landen, de chipmachines gaan voor 95 procent de grens over.

Oost-Groningen, krimpgebied met mogelijkheden

Oost-Groningen is een van de armste gebieden in Nederland. Lange tijd was de regio sterk op de landbouw gericht. In de jaren 60 en 70 kwamen we wel bedrijven door de steun van de overheid (regionaal ontwikkelingsbeleid. MAar toen die steun stopte gingen die bedrijven ook weer weg. Dan schuift de werkgelegenheid op van landbouw en industrie naar dienstverlening. Oost-Groningen heeft moeite om dit ook te doen. Hierdoor gaan vinden er moeilijk uitdagend werk en vertrekken naar andere plaatsen. Hierdoor krimpen en vergrijzen de dorpen in Oost-Groningen omdat allerlei bedrijven moeten sluiten (bakkerij, school en bibliotheek). Echter zijn er wel kansen voor dit gebied:

- De leefomgeving. Je woont er goedkoop en het biedt rust en ruimte
- Het energie beleid. Ze zetten vooral in op duurzame energie (zon, wind en biomassa)
- Overheidsbemoeyenis. De overheid investeert veel in dit gebied.

Nu is alleen de vraag of het Oost-Groningen lukt om deze veranderingen te maken.